

DVE UPRIZORITVI EKSPERIMENTALNEGA GLEDALIŠČA

V letošnjem maju nas je ljubljansko Eksperimentalno gledališče seznanilo z dvema mladima pisateljema: z Robertom Pingetom iz francosko govorečega dela Švice in z Edwardom Albeejem iz Združenih držav Amerike. Deli obeh avtorjev¹ sta tipični za razmere, v katerih sta nastali, in obravnavata problem človekove osamljenosti v družbi. Skupno je samo to problemsko izhodišče, po vsebini in po obliki se pa močno razlikujeta. *Mrtvo pismo* je lokalizirano v nekem podeželskem mestu v Švici, *Zgodba o živalskem vrtu* se pa dogaja v New Yorku. Oba pisatelja podajata problematiko svojega okolja kot predstavnika družbe, ki o njej govorita. Naš človek gleda v marsičem drugače na take pojave, ker ima drugačna izhodišča; večkrat se ne more strinjati z njunim reševanjem zastavljenih problemov; bliže mu je precej razviti dar za opazovanje ljudi in dogodkov, ki sta ga pisatelja v svojih tekstih pokazala, in vrsta vprašanj, ki sta jih nakazala in prepustila, da jih gledavci sami razvozljajo. Pinget ima srečno roko pri ustvarjanju atmosfere, Albee pa je bolj razgiban, razmišlja in zna v razmeroma kratki zgodbi nakazati veliko problemov.

Pingetovo *Mrtvo pismo* podaja psihološki prerez osamelega starca Leverta. Njegova izpoved je prepletena z značilnimi črtami okolja, v katerem živi; perspektive tega okolja so na splošno precej brezciljne in žalostne. Svetu, v katerem živi, se Levert ni nikoli privadil in ga ne razume, čeprav neprestano vrta vanj; tako tudi ne more razumeti, zakaj mu je pobegnil od doma sin, in brezupno pričakuje, da se bosta znova zblížala. Ker do tega ne pride, postaja njegovo življenje vedno bolj bolešno, pogreza se vedno globlje v svoj svet in za družbo postane tako rekoč mrlič.

Kompozicija teksta je taka, da pokaže tudi širšo atmosfero, v kateri se dogaja Levertova duševna drama. Uprizoritev pod režijskim vodstvom Balbine Battelino-Baranovičeve, mislim, da je šla mimo nekaterih elementov, ki jih tekst nudi in terja. Tako je nekaj stvari prišlo v igro bolj slučajno kot premišljeno. Vložek o izgubljenem sinu je na primer zrežiran nesmotrno; namesto da bi bil zaigran sproščeno — šele tak bi lahko izpolnil svojo funkcijo, ko bi prinesel kos živalnejšega in realnejšega ozračja v mračnost okrog Leverta — je bil preveč stiliziran. Zaradi tega je bilo splošno vzdušje dvodejanke nekoliko poenostavljeno. Bolj smiselno je bil podan prizor ob pogrebu.

Branko Miklavc, ki je imel kot Levert najtežjo vlogo, se je vanjo večidel dobro vživel. Škoda, da je večkrat preskočil meje svojega lika s preveč nervoznimi kretnjami in dikcijo in da mestoma njegovo podajanje teksta ni bilo dovolj izdelano. Branko Ivanc je odigral vlogo natararja oziroma uradnika pristno in naravno. Manj uspešni sta bili iz že omenjenega vzroka igri A. Tkačeve kot Lili in A. Pregaca kot Freda.

Zgodba o živalskem vrtu Edwarda Albeea je skoraj že samogovor nekoliko čudaškega predstavnika socialno zapostavljene ameriške družbe v New Yorku. Iz njegove izpovedi zvemo, da ga je niz okoliščin prisilil, da živi osamljeno in da je nezadovoljen s svojim položajem. Njegova osamljenost je v zelo tesni

¹ Robert Pinget, *Mrtvo pismo*; režija: Balbina Battelino-Baranovičeva. Edward Albee, *Zgodba o živalskem vrtu*; režija: Žarko Petan. Obe uprizoritvi Eksperimentalnega gledališča maja 1962 v Križankah.

zvezi s socialnimi razmerami okolja in z njegovo zapleteno psihopatološko naravo.

Tekst je zelo živ in brezobzirno slika del ameriškega vele mestnega življenja. Jedro drame tiči v odnosu glavnega junaka do okolice. Ta je spričo omenjenih vzrokov posmehljiv, bolesten, oster, brezkompromisen in nasilen.

Uprizoritev v režiji Žarka Petana je bila na zunaj zelo razgibana, kljub temu, da nastopata samo dva igravca. Mislim, da je ta zunanja razgibanost vsebini nekoliko škodila. Tako se je Tone Slodnjak v vlogi Jerryja omejil preveč na zunanje izrazne manifestacije in zato ni mogel izoblikovati vseh psiholoških nians, ki jih je avtor v tekstu nakazal. Mogoče je bilo tako deloma tudi zaradi tega, ker je bil igravec mlajši, kakor si je pisatelj zamislil Jerryja. Je pa bila ta vloga težka za mladega igravca in Slodnjak je v njej pokazal nekaj značilnih potez svoje igre (iznajdljivost, pogum). Janez Rohaček je vlogo Petra dobro odigral, čeprav mu že sam tekst kakor tudi soigravec nista dala veliko možnosti.

France Novak

GLOSE IN KOMENTARJI

VEČ GLAV VEČ VE

(ali: Kako nastane dober scenarij.)

To, kar vam nameravam povedati, se je zgodilo ondan v Londonu. Scenarist drugega ranga William je oddal scenarij z naslovom »Hamlet, kraljevič danski« podjetju za proizvodnjo filmov Creak & Cracle. Stvar ni bila najslabša; s primerno adaptacijo bi bilo mogoče napraviti iz nje kar spodobno podlago za snemalno knjigo. Mislim, da si je koristno in vzpodbudno ogledati tudi tujo izkušnjo, iz nje se lahko marsikaj naučimo. To je vodilo tega zapiska.

Producent je sklical širšo sejo vodilnih sodelavcev. Pogovorili so se kratko, jasno in stvarno.

Kakor vsem podjetjem primanjkuje tudi nam dobrih scenarijev. Že večkrat se nam je s trdim delom posrečilo dvigniti srednjevrsten scenarij v sprejemljivo obliko. Scenarij »Hamlet, kraljevič danski« je nekoliko konfuzen, dramaturško neizčiščen, z eno besedo — tak, kakršen je, ni uporaben. Treba bi bilo zmetati ven vso nepotrebno literaturo in stvar izčistiti v dobro zapleteno kriminalko. Toda — ali se je s tem avtorjem mogoče pogovarjati? Pisatelj je? Ojej. Edino, kar podjetje lahko pri tem tolaži, je — da pisatelj z denarjem in ugledom ne pišejo scenarijev. Toda taki brez denarja in ugleda skušajo v scenarije vtihotapiti umetnost in celo ideje. No, poizkusimo govoriti z avtorjem. Če ima kakšno zaledje, potem je treba pogovor začeti tako: »Stvar je *dobra*, toda potrebno je še nekoliko dela ... itd.« Če pa nima zaledja, takole: »Stvar žal *ni na višini*, jo je pa mogoče s primernimi popravki dvigniti ... itd.« Poizkusimo.

Izkazalo se je, da avtor nima denarja, ne ugleda, ne zaledja — in da je dostopen za diskusijo. Prodal je vse pravice, vključno pravico do pravice. Delo z njim se je razvijalo lepo, naglo — in kmalu je bil scenarij na primerni višini. Žal prostor ne dopušča popolne, tako poučne navedbe vseh izboljšav, toda naj zadostuje majhen vzorec iz tretje sekvence tretjega dela.